

Khám phá những liên kết lịch sử, tâm linh và văn hóa của Phật giáo giữa Ấn Độ và Việt Nam

ISSN: 2734-9195 08:30 20/10/2024

Hi vọng không chỉ trong quá khứ, hiện tại mà tương lai sau này tình hữu nghị giữa hai nước sẽ luôn được gắn kết, bền chặt. Từ đó sẽ là nền tảng cho việc tăng cường thúc đẩy mối thân tình giữa các tổ chức Phật giáo hai nước.

Hòa thượng Tiến sĩ Thích Gia Quang

Phó Chủ tịch Hội đồng Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam
Phó Viện trưởng Thường trực Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam

Kính thưa Quý chư tôn đức!

Kính thưa Quý vị Lãnh đạo các cơ quan, ban ngành!

Kính thưa Ngài Sandeep Arya, Đại sứ Ấn Độ tại Việt Nam!

Kính thưa quý vị Đại biểu, khách quý, các nhà khoa học!

Tôi rất vui mừng được chào đón Quý vị Chư tôn đức Phật giáo, các vị khách quý, các nhà nghiên cứu – đến dự Hội thảo khoa học: “Khám phá những liên kết lịch sử, tâm linh và văn hóa của Phật giáo giữa Ấn Độ và Việt Nam” đúng vào dịp Kỷ niệm 35 năm thành lập Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam (1989-2024).

Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam đã tổ chức nhiều Hội thảo liên quan chủ đề Phật giáo 2 nước Việt Nam & Ấn Độ. Nhưng lần này là một dấu ấn đặc biệt, Hội thảo được tổ chức đúng dịp Kỷ niệm 35 năm thành lập Viện, là một vinh dự to lớn cho chúng tôi được vinh dự phối hợp với Đại sứ quán Ấn Độ để cùng nhau “Khám phá những liên kết lịch sử, tâm linh và văn hóa của Phật giáo giữa Ấn Độ và Việt Nam”.

Hy vọng qua Hội thảo này, các học giả, nhà nghiên cứu công bố các bài báo khoa học, các tham luận nghiên cứu làm sáng rõ hơn quá trình khám phá các liên kết lịch sử Phật giáo Ấn Độ và Việt Nam. Qua đó ngày càng vun bồi tình hữu nghị, mối quan hệ đặc biệt giữa 2 quốc gia Ấn Độ và Việt Nam trong quá khứ, giai đoạn hiện tại và hướng tới tương lai.

Năm 2024, Kỷ niệm 52 năm (1972 – 2024) quan hệ ngoại giao giữa Việt Nam và Ấn Độ. Trong đó, 8 năm mối quan hệ đối tác chiến lược toàn diện (2016 – 2024);

và cũng khoảng 21 đến 22 thế kỷ có sự giao lưu, tương tác và tiếp biến văn hóa Phật giáo giữa hai quốc gia. Gia tài đó đã hun đúc, kiến tạo nên tình hữu nghị có bề dày truyền thống, có sức ảnh hưởng sâu rộng từ chiều kích của tâm linh, văn hóa, tôn giáo để kết nối 2 đất nước cùng nhau viết nên những trang sử mới trong thời đại hôm nay và mai sau.

Ngay từ đầu nhiệm kỳ, Ngài Đại sứ Sandeep Arya đã rất nỗ lực trong việc tiếp nối truyền thống quan hệ giữa 2 nước khi nhấn mạnh về việc đẩy mạnh triển khai hợp tác, thực hiện các dự án cộng đồng về giáo dục, văn hóa. Ngài Đại sứ chia sẻ: “Ấn Độ quan tâm hỗ trợ Việt Nam thực hiện các dự án về xây dựng trường học, bệnh viện, các khóa đào tạo, học bổng; giao lưu văn hóa, du lịch; quảng bá, phát triển bộ môn Yoga... góp phần đưa quan hệ hữu nghị, hợp tác Việt Nam - Ấn Độ ngày càng đi vào chiều sâu và hiệu quả”.

Quả đúng như vậy, tại Hội thảo lần này, Ban Tổ chức đã xây dựng nội dung vừa có tính khái quát, nhưng đồng thời cũng rất chi tiết, làm rõ quá trình tương tác, tiếp biến và những mục tiêu chung trong kho tàng văn hóa phong phú của 2 đất nước Việt Nam và Ấn Độ từ quá khứ đến hiện tại, gợi mở những hướng đi qua 4 chuyên đề của Hội thảo, đó là:

Chuyên đề 1: Từ truyền thừa đến chuyển hóa: Di sản Phật giáo chung;

Chuyên đề 2: Nghệ thuật, kiến trúc và đời sống thường nhật: Những biểu đạt của văn hóa Phật giáo;

Chuyên đề 3: Hành hương Phật giáo: Kết nối các di tích thiêng liêng;

Chuyên đề 4: Thực hành thiền định và trao đổi Phật pháp: Con đường Phật giáo xuyên biên giới;

Bồ Đề Đạo Tràng - nơi Đức Phật thành đạo. Nguồn: St

Kính thưa quý vị Đại biểu, các vị khách quý, các nhà khoa học!

Hôm nay, hiện diện tại các phòng hội thảo với 4 chuyên đề sâu sắc và phong phú, quy tụ sự tham gia đông đảo của các nhà lãnh đạo, quý vị khách quý, các nhà khoa học là minh chứng rõ hơn về sự hấp dẫn, sức hút của mối quan hệ văn hóa nói chung và văn hóa, tâm linh và tôn giáo giữa Ấn Độ và Việt Nam.

Thay mặt Giáo hội Phật giáo Việt Nam, Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam và Ban Tổ chức Hội thảo, tôi nhiệt liệt chào mừng Quý vị, chư tôn đức, các vị khách quý, các nhà khoa học. Chúc tất cả các quý vị mạnh khỏe, hạnh phúc và thành công!

Thưa quý chư Tôn đức, quý vị Đại biểu, các vị khách quý, các nhà khoa học!

Ấn Độ là nước có nền văn hóa phát triển lâu đời, từ thời cổ đại đã là một trong 4 nền văn minh lớn của nhân loại. Đất nước Ấn Độ có vai trò quan trọng trong lĩnh vực văn hóa tôn giáo, địa - chính trị, địa - kinh tế. Trong giai đoạn hiện nay, Ấn Độ đang là một trong những quốc gia có tốc độ tăng trưởng kinh tế rất nhanh, dự báo đến năm 2030, Ấn Độ sẽ trở thành nền kinh tế lớn thứ ba thế giới.

Việt Nam là đất nước trải dài bên bờ Biển Đông, có nền văn hóa đa ngôn ngữ, giàu bản sắc. Nền văn minh Đại Việt được xếp là một trong 34 nền văn minh đầu tiên của nhân loại. Nền văn minh Việt Nam là nền văn minh được xây dựng

từ vùng lúa nước, trong quá trình tiếp xúc và giao thoa với văn hóa Ấn Độ đã đủ tầm cỡ để tiếp biến văn hóa thành công, đóng góp thêm dấu ấn mới trong việc phát triển nền văn hóa của nhân loại.

Văn hóa, văn minh Ấn Độ đến Việt Nam bằng con đường hòa bình, mang giá trị nhân văn sâu sắc. Đúng như Thủ tướng Narendra Modi đã chia sẻ khi đến thăm Việt Nam vào tháng 9-2016, rằng những kẻ xâm lược mang chiến tranh đến Việt Nam thì giờ đây đã sạch bóng trên đất nước Việt Nam. Nhưng Phật giáo của Ấn Độ và tư tưởng hòa bình, bác ái, triết lý nhân văn sẽ luôn còn mãi ở Việt Nam.

Qua thời gian du nhập mới mẻ ban đầu, Phật giáo từ Ấn Độ nhanh chóng hòa nhập vào văn hóa và tín ngưỡng dân gian của nước ta. Trước khi giao lưu văn hóa với Trung Quốc, bằng chứng là trong ngôn ngữ Việt, từ “Bụt” xuất hiện trước từ “Phật”. Từ “Bụt” đã có trong các truyện cổ dân gian, mà “Bụt” là tiếng người Việt phiên âm trực tiếp từ tiếng Phạn “Buddha”. Trong lịch sử, từ thế kỷ II đến thế kỷ IX, X ở trung tâm Luy Lâu (nay thuộc huyện Thuận Thành, tỉnh Bắc Ninh) không chỉ là nơi dịch kinh Phật từ chữ Phạn sang chữ Hán (đọc theo âm Hán - Việt), mà còn là nơi đào tạo, giảng dạy Phạn ngữ (Pāli, Sanskrit) để các vị sư có đủ trình độ về ngôn ngữ trước khi sang Ấn Độ du học và nghiên cứu về kinh văn Phật giáo. Nếu từ thế kỷ thứ III về sau, các danh tăng Ấn Độ như ngài Ma-ha-kỳ-vực, ngài Chi-cương-lương (Cương-lương-lâu-chí). sang truyền bá Phật giáo tại Giao Châu, thì sau đó nhiều đoàn du tăng Việt Nam đã sang Ấn Độ học tập và nghiên cứu. Chẳng hạn, thế kỷ thứ VII có Pháp sư Trí Hành, quê gốc Ái Châu (tỉnh Thanh Hóa ngày nay) đã sang Ấn Độ nghiên cứu và có những trước tác để lại. Đây là bằng chứng lịch sử quan trọng thể hiện sự tương tác giữa hai quốc gia trong quá khứ. Tiếp nối mối quan hệ hữu hảo này, trong thế kỷ XX, Chủ tịch Hồ Chí Minh và Thủ tướng Nehru đã kế thừa và phát huy tốt đẹp truyền thống này.

Điều đó thể hiện Phật giáo Ấn Độ có sức ảnh hưởng rất to lớn đến mọi mặt của đời sống xã hội Việt Nam. Cùng với đạo Phật, đạo Hindu có nguồn gốc từ Ấn Độ cũng đã du nhập vào miền Trung và phía Nam Việt Nam từ đầu Công nguyên, đã bản địa hóa thành nền văn hóa Chăm của vương quốc Champa hùng mạnh (từ khoảng 2000 năm trước, suốt dọc từ dải đất miền Trung đến tận vùng Đồng Nai của Nam Trung Bộ đã xuất hiện bộ tộc người Chăm, chủ nhân của nhà nước Champa). Trong quá trình hình thành và phát triển của mình, dân tộc Chăm đã để lại một nền văn hóa, nghệ thuật, kiến trúc vô cùng độc đáo, không hề thua kém bất cứ quốc gia cổ đại nào trong vùng Đông Nam Á ở cùng thời điểm tương quan. Nghệ thuật Champa cùng với những công trình sáng lập đồ sộ và có giá trị đặc biệt. Với những tác phẩm điêu khắc thông qua những vật liệu bằng đồng, đá đã mô tả về các chủ đề Phật giáo, phát triển hầu khắp tất cả không gian

rộng lớn của vương quốc Champa, từ miền Bắc Indrapura đến miền Nam Panduranga.

Cho đến nay, đa phần các di tích về nghệ thuật kiến trúc và nghệ thuật kiến trúc và điêu khắc Champa đang trong tình trạng đổ nát. Vì vậy, việc phục dựng lại những đặc điểm của kiến trúc Champa gặp nhiều khó khăn, vì các nhà phục dựng hiện nay chưa tường minh nhiều điều về phương thức xây dựng kiến trúc này.

Ấn Độ và Việt Nam là hai quốc gia phong phú về di tích lịch sử văn hóa tôn giáo hấp dẫn thế giới đến du lịch, tham quan và đầu tư. Việc thúc đẩy hoạt động hành hương tâm linh tại Việt Nam sẽ đạt được nhiều lợi ích:

- Sự quan tâm bảo trì các di tích lịch sử, văn hóa, tôn giáo;
- Kết nối du lịch tâm linh đóng vai trò quan trọng trong ý thức và lối sống của con người, góp phần vào ổn định và phát triển xã hội;
- Du lịch tâm linh đóng vai trò kết nối hiểu biết yêu thương, đến gần nhau hơn, vượt qua khoảng cách và xây dựng hòa bình thế giới;

Những điều nêu trên, nếu được đẩy mạnh, phát huy mạnh mẽ, sẽ càng làm hiển rõ dấu ấn Ấn Độ trong giao thoa văn hóa ở Việt Nam qua lăng kính tôn giáo đã, đang và sẽ hiện hữu trong lịch sử, cũng như trong đời sống của người dân dưới nhiều khía cạnh khác nhau như văn hóa, hội họa, nghệ thuật, kiến trúc,...

Sự ảnh hưởng của Phật giáo Ấn Độ tới Phật giáo Việt Nam và dấu ấn đó sẽ tiếp biến, phát triển và giao thoa, cùng tồn tại trong mối quan hệ đa chiều, đa cực cũng như sự tương đồng văn hóa trong tiến trình hội nhập toàn cầu giữa hai dân tộc Việt Nam - Ấn Độ.

Văn hóa tôn giáo nói chung và văn hóa Phật giáo nói riêng là một trong những yếu tố góp phần thúc đẩy và phát triển quan hệ giữa hai nước. Tình hữu nghị giữa hai nước sẽ được tăng cường thúc đẩy mối thân tình giữa các ngôi chùa và thiền viện, quảng bá những giáo lý của đức Phật vì hòa bình thịnh vượng và sự hòa hợp trên toàn thế giới. Việc kết nối hai nền văn hóa Việt Nam và Ấn Độ, nhất là ảnh hưởng của văn hóa Phật giáo đối với hai quốc gia là cần thiết, bởi đây là lĩnh vực văn hóa với những tư tưởng minh triết và có giá trị lâu dài.

Để nâng cao mối quan hệ giữa Ấn Độ với Việt Nam nhằm tạo sự hiểu biết giữa hai nền văn hóa, nhất là văn hóa Phật giáo, các nhà nghiên cứu cần nối kết giữa quá khứ với hiện tại, giữa hiện tại với tương lai, để từ đó tạo mối quan hệ ngày càng thắt chặt hơn. Ấn Độ nên tạo điều kiện tối đa về tiện nghi để giúp học giả

Việt Nam đến đất nước Ấn Độ nghiên cứu về tư tưởng kinh điển Veda, về ngôn ngữ Sanskrit và ngôn ngữ Pāli và Việt Nam hiện nay có truyền thống và thế mạnh là nghiên cứu về ngôn ngữ Pali.

Kính thưa quý chư tôn đức, quý vị đại biểu, các vị khách quý, các nhà khoa học!

Có một thực tế phải suy nghĩ, đó là tình trạng các học giả Việt Nam nghiên cứu, hiểu biết nhiều và sâu về văn hóa, tư tưởng, văn học, khảo cổ học Ấn Độ; trong khi các học giả Ấn Độ thì lại biết không nhiều về Việt Nam. Chẳng hạn, Việt Nam biết rất nhiều về Bồ Đề Đạo Tràng, về những Thánh địa của Phật giáo tại Ấn Độ; trong khi ấy Ấn Độ lại chưa biết nhiều về Thánh địa Mỹ Sơn, về những ngôi tháp Chăm ở khu vực miền Trung Việt Nam.

Hi vọng không chỉ trong quá khứ, hiện tại mà tương lai sau này tình hữu nghị giữa hai nước sẽ luôn được gắn kết, bền chặt. Từ đó sẽ là nền tảng cho việc tăng cường thúc đẩy mối thân tình giữa các tổ chức Phật giáo hai nước. Quá trình kết nối và tương tác của các nhà tu Phật giáo, các dòng truyền thừa Phật giáo, các tông phái, các ngôi chùa và thiền viện, quảng bá những giáo lý của đức Phật vì hòa bình thịnh vượng và sự hòa hợp trên toàn thế giới.

Thủ tướng Ấn Độ Narendra Modi đã từng chia sẻ: “Thế gian cần hòa bình. Đi trên con đường hòa bình sẽ mang đến hạnh phúc cho muôn loài. Chiến tranh chỉ mang lại tàn phá, độc ác, chết chóc. Đạo Phật mang lại niềm hy vọng, ánh sáng niềm tin, hòa bình”.

Đúng vậy, với Hội thảo “KHÁM PHÁ NHỮNG LIÊN KẾT LỊCH SỬ, TÂM LINH VÀ VĂN HÓA CỦA PHẬT GIÁO GIỮA ẤN ĐỘ VÀ VIỆT NAM”, cộng đồng Tăng, Ni Phật tử Việt Nam, Phật giáo Việt Nam, Giáo hội Phật giáo Việt Nam góp phần cùng với Nhà nước và với cả 2 quốc gia trong việc phát huy di sản văn hóa Phật giáo, di sản văn hóa tâm linh tôn giáo trong thực tiễn, củng cố và xây dựng mối quan hệ hợp tác toàn diện giữa hai dân tộc, mang lại hy vọng, ánh sáng và niềm tin vào sự thịnh vượng của Việt Nam và Ấn Độ trong kỷ nguyên mới.

Kính chúc các vị đại biểu, quý chư tôn đức, quý vị khách quý, các nhà khoa học mạnh khỏe, hạnh phúc.

Chúc hội thảo thành công tốt đẹp.

Trân trọng cảm ơn!

Hòa thượng Tiến sĩ Thích Gia Quang

Phó Chủ tịch Hội đồng Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam

Phó Viện trưởng Thường trực Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam

Phát biểu trong phiên Khai mạc Hội thảo khoa học: “Khám phá những liên kết lịch sử, tâm linh và văn hóa của Phật giáo giữa Ấn Độ và Việt Nam” đúng vào dịp Kỷ niệm 35 năm thành lập Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam (1989-2024).